

support of education, cultural institutions, artistic groups, associations and unions were characterized.

Due to the current socio-political situation in our country, the war against Russian invaders in the east of Ukraine, annexation of Crimea, the need to accelerate work on the establishment of an integrated concept of public policy in the field of education and culture in areas that suffered from foreign aggression was emphasized. They have to become a priority for central and local authorities in the implementation of educational and cultural policy.

Keywords: *Crimea, the public authorities of Ukraine, the concept of public policy, educational policy, cultural policy.*

РЕЦЕНЗЕНТИ: *Гедьо А.В., д.і.н., проф.; Задунайський В.В., д.і.н., проф.*

УДК 94(477.83)''1943/1949''

В. І. Ільницький

ДО ПРОБЛЕМИ ВІЙСЬКОВОГО І ГОСПОДАРСЬКОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОВСТАНЦІВ У ВО-4 «ГОВЕРЛЯ» (1943 – 1949)

У статті на основі невідомих та маловідомих документів розкриваються питання військового та господарського забезпечення повстанців у ВО-4 «Говерля». Доведено, що попри складнощі щоденної збройної та пропагандистської боротьби упівці стикалися з постійною проблемою збройного і матеріального забезпечення. З'ясовано, що ця проблема стосувалася як рядових учасників, так і вищого командного складу. Виявлено, що відсутність належного військового та господарського забезпечення, а також постійне морально-психологічне напруження призводили до конфліктних ситуацій.

Ключові слова: *військове і господарське забезпечення, ВО-4 «Говерля», повстанці, ОУН, український визвольний рух.*

На сьогодні особливої популярності набуває вивчення повсякденного життя як підпілля загалом, так і окремих його структурних підрозділів. Для української історичної науки вивчення цих проблем лише починає набирати масштабів, натомість у світі цей напрям активно розвивається. Особливо цікавими у цьому контексті нам видаються питання збройного і матеріального забезпечення повстанців і підпільників.

Комплексно питання матеріально-побутової бази функціонування як підпільників, так і повстанців розглядає Г.Стародубець [24]. Концептуальні засади дослідження історії повсякденного життя націоналістів уміщено у дослідженні І.Патриляка [20]. Частково шляхи матеріально-продовольчого забезпечення розкриває розвідка О.Іщука та Н.Ніколаєвої [14]. Спробу вивчити цю проблему робили також дослідники А.Кентій, Ю.Киричук, А.Русначенко, В.Сергійчук в узагальнюючих працях з історії українського визвольного руху [15; 16; 17; 21; 22]. Проте комплексне дослідження, у якому розкриваються військові та господарські особливості забезпечення повстанців у Карпатському краї, відсутнє. Заповнити цю лаку частково покликана дана публікація.

Найважливішою проблемою стало забезпечення новостворених відділів зброєю і амуніцією, брак якої відчувався на терені Галичини, як, до речі, одягу та взуття [28, арк. 37]. Саме ці речі потрібно було здобувати за будь-яку ціну, використовуючи при цьому всі можливості. Зброя та вся амуніція, медичні матеріали, одяг, як правило, здобували від ворога. Частими були випадки, коли в деяких місцевостях на початках організації відділів УПА вояки вдягалися у простий селянський одяг, інколи

пофарбований у зелений колір. З роками боротьби відділи УПА здобували у ворога разом з одягом і зброєю чи прямо роззброювали й роздягали його вояків [23, с. 26]. Заарештований О.Доляк згадував, що зброєю здобували під час нападів на відступаючих німців, румунів, угорців і користувалися нею доти, поки не закінчувалися до неї набої [2, арк. 44]. Паралельно зброєю діставали і самі націоналісти. Наприклад, на Коломийщині в березні–квітні 1944 р. для відділів УПА вдалося здобути від угорців 27 кулеметів, 400 крісів [13, арк. 13], а сотня «Ясьміна» 30 липня 1944 р. у с. Кальне Сколівського р-ну Львівської обл. роззброїла 200 угорців [3, арк. 14]. 16–18 червня 1944 р. сотня Ю.Матвіїва-«Недобитого» захопила зброєю у 16 радянських партизан (яких розстріляли), 17 липня 1944 р. у р-ні сс. Рохоси-Завадка Турківського р-ну вбили 60 партизанів, при цьому вилучили зброю. Сотня «Бея» влітку 1944 р. роззброїла відділ угорців на р. Опір, при цьому здобула зброю, одяг, інше [26, с. 10–11]. Доводилося здобувати озброєння і шляхом переговорів. Так, керівництво БУСА провело переговори з німцями на Буковині, від яких вдалося отримати зброю [13, арк. 14, 17, 24]. Крім цього, відділ «Чорні чорти» роззброїв кілька угорських прикордонних застав (на жовтень 1943 р. відділ був цілком озброєний) [28, арк. 11]. Багато зброї діставали за рахунок встановлення контакту із військовополоненими ЧА, через перехід із повним боєкомплектom українських поліцейських. Зокрема, німці із числа червоноармійців, які потрапили в полон у м. Станіслав, створили підрозділ під назвою «Волзько-татарський батальйон» по охороні військових об'єктів у м. Станіслав і на периферії, який охороняв залізничну дорогу, мости, шосейні дороги, заводи і т.д. Керівництво УНС домовилося із бійцями батальйону і отримували від них зброю [4, арк. 55–56]. На початку 1944 р. кілька сотень німців, працівників органів влади і гестапо хотіли перейти скороченим шляхом біля г. Говерля на Закарпаття, відступаючи перед фронтом. Але заблудилися і там біля гори в снігах замерзли. Тільки навесні 1944 р. їхні тіла знайшли повстанці та вилучили у кожного боєкомплект, військовий одяг [18, с. 279]. До речі, серйозно допомагало у здобутті зброї і місцеве населення. Зокрема, про цікаве джерело здобуття зброї розповідається у праці В. Чижевського. Значну кількість зброї здобували за допомогою місцевих гуцулів, які на полонинах додавали в харчі розбитим групам С.Ковпака стрихнін і після цього вилучали у них зброю. Водночас у 1944 р., коли відступали окупанти, націоналісти кинули клич: «Кожен українець і українка здобувають зброю і військове майно для УПА» [19, с. 95]. По всіх територіях проводили збірки амуніції. До таких акцій залучалися навіть діти, які збирали її на місцях боїв та здавали УПА. Таким способом у Карпатському краї ОУН вдалося накопичити достатню кількість зброї під час переходу фронту. У своїх зізнаннях В. Варзарук говорив, що зброю за його наказом збиралася із фронтових полів і здавалася на озброєння відділам УПА [1, арк. 40зв.]. Саме тому на фото 1943–1944 рр. і пізніших років вояки УПА в німецькій, угорській, польській, радянській формі. Для того, щоб уникнути військових сутичок між різними повстанськими підрозділами, командування заборонило використовувати повні комплекти чужонаціональних уніформ для обмундирування відділів УПА. Так, у наказі №2/44 від 9.06.1944 р. зазначалося: «Коли хтось має маринарку (гімнастерку) військову, мусить мати цивільні штани і шапку і т.д.» [19, арк. 95]. На практиці повстанці носили форми різних армій, а то й цивільний одяг. При захопленні тканини упівці часто навіть самі шили собі форму. Форму здобували, як і зброю [28, арк. 59]. Аналогічно було з озброєнням. Однак із 1944 р. найпопулярнішою зброєю став радянський автомат «папаша» (пістолет-кулемет Шпагіна) та ручний кулемет В.О.Дехтярьова.

Існувала також практика закупівлі зброї за гроші у німецьких військовослужбовців. Розробили навіть цілу тарифну сітку: пістолет купували за 1500–2000 зл., за автоматичний пістолет платили від 4000–5000 зл. (із запасом амуніції), за військові чоботи-«саперки» – 500–600 зл., за військовий німецький плащ (новий) – 600

зл. тощо. Однак закупити зброю та інший матеріал у достатній кількості було неможливо як через відсутність необхідних матеріальних ресурсів ОУН, так і самої такої пропозиції. Поповнюванню військово-матеріального забезпечення сприяли і напади на дрібні німецькі магазини в терені, повстанці проводили наскоки, роззброювали дрібні німецькі відділи і розвідувальні загони, при цьому майже завжди відпускали вояків, якщо це були військовослужбовці збройних сил, правда, іншим було ставлення до працівників гестапо [28, арк. 38]. Загальною стала практика, коли відділи УПА ліквідували німецьку охорону мостів, лігеншафтів і т.п. та здобували озброєння. На Станиславівщині у таких нападах особливо відзначився курінь В. Андрусяка-«Різуна» (практично не було охоронного об'єкту, залізничного мосту в околиці «Чорного лісу», на який би не здійснив напад цей курінь). До речі, в охороні тих об'єктів було багато представників національних меншин, до яких поширювали відозви, і частина з них добровільно переходила до куреня «Різуна» з повним озброєнням, при тому часто ліквідуючи німецьке командування. В результаті цієї діяльності вже в січні – лютому 1944 р. у відділі «Різуна» була повна сотня з національних меншин, які, до речі, в боях із німцями проявляли завзяття [28, арк. 38]. Для захоплення матеріальних ресурсів господарських і адміністративних об'єктів відділи УПА використовували час відступу німців, при цьому здобуте на території збирала та магазинувала сітка ОУН в приготованих уже для цієї мети магазинах або транспортувала у безпечні місця [28, арк. 44]. Вже з кінцем березня 1944 р. не залишилося на терені Тернопільської, Станиславівської і частини Львівської областей жодного лігеншафту. При цих нападах відділи УПА палили будинки лігеншафтів для того, щоб радянська адміністрація, яка мала прийти на територію не зробила собі з них стратегічних пунктів для нападів на УПА або радгоспів. Майно, яке було непотрібне УПА, роздавалося населенню.

Варто підкреслити, що також завдяки вдало зорганізованій роботі членів теренової сітки ОУН новосформовані відділи УПА отримували матеріально-військове забезпечення. До речі, на озброєнні бійців були як кріси часів Першої світової війни, так і (на той час) найсучасніша автоматична зброя. У своїй праці В.Сидор-«Шелест» щодо військового забезпечення писав: «Озброєння різноманітне, однак переважають ППШ, ППД, автоматичні десятизарядки, різноманітні пістолети. Тяжкого озброєння не було. Користувалися зброєю, яка залишилася з часів фронту, а в радянській дійсності вдавалося захоплювати, роззброюючи створені по селах радянською владою винищувальні батальйони. Зменшуються боєприпаси до німецьких автоматичних пістолетів, починається недостача патронів до ППШ. Складів зі зброєю нема. Гранати мало застосовуються, так як бійці постійно знаходяться на дворі і вони відсиріли та не діють» [7, арк. 31].

Таким чином в основному зброя підбиралася, захоплювалася, обмінювалася у відступаючих німецько-румунських-угорських частин і з'єднаннях польських підпільних організацій, більшовиків, що дозволило озброїти організовані відділи УНС, а відтак і УПА.

До речі, з роками виникла проблема, яка полягала у тому, що багато зброї, здобутої від німців і угорців, стала непридатною через вичерпання здобутої амуніції. Хоча в УПА велася ощадлива лінія щодо амуніції, намагалися використовувати набої у виняткових випадках, стріляти якомога прицільніше [28, арк. 125]. Саме через нестачу набоїв до різної іноземної зброї на озброєнні залишились лише радянські зразки (рідко націоналісти використовували зброю іноземного зразка, до якої залишились набої). З роками німецьку зброю замінювали новоздобутою більшовицькою, до якої завжди можна було здобути набої та комплектуючі.

Тобто проблема необхідності здобуття військово-матеріального спорядження продовжувалися і в наступні роки. Насамперед відділи УПА намагалися забезпечити на

зиму харчі, одяг, взуття, по можливості, які здобували наскоками на бази, магазини і фабрики. Так, 26 квітня 1945 р. у районі між с. Брониця і с. Лішня Дрогобицького р-ну знищено машину червоноармійців. У ній повстанці здобули 100 комплектів обмундирування літнього захисного кольору [12, арк. 42]. У жовтні 1945 р. на теренах Станіславської області прибували демобілізовані з ЧА (на 30 жовтня 1945 р. прибуло 275 демобілізованих, при цьому від 60% націоналісти забрали військову форму) [25, с. 811]. Сотня «Бея» (4 чоти) при нападі на м. Болехів здобула гарбарню, шкіру [26, с. 18]. У наказі ч. 28/45 від 25 серпня 1945 р. зазначалося, що відділи, які маневрували по території, боїв із ЧА не проводили. В крайньому випадку при зустрічах із малими групами старались їх роззброїти і відпускали, не беручи від них жодного одягу чи інших речей. Відпускаючи, мали подати коротку інформацію про українських повстанців та мету їхньої боротьби [11, арк. 137]. Існував також наказ не розбивати кооперативи, лише забирати мило, продовольство, а горілку виливати, частину товарів роздавати населенню [9, арк. 58].

Тобто, у 1944–1945 рр. проблем із харчуванням і військово-матеріальним забезпеченням не було. Механізм забезпечення був ретельно налагоджений, при цьому відділи мали великі запаси здобутих і заготовлених харчів. У вересні 1944 р. у Жаб'є угорські військові частини, які відступали, передали УПА 150 мішків муки, провіант та зброю [28, арк. 59]. В. Чижевський-«Демид» характеризував УПА восени та наприкінці 1944 р.: «Всі прекрасно озброєні (в деяких частинах на рій припадало по 2 скоростріли), всі одягнені в однострій, нові уніформи, здобуті на німцях і мадярах. Були цілі курені, одягнені в однакові форми. Добре випосажені у все потрібне стрілецьке знаряддя, намети, коци і т.п., робили вражіння дійсно регулярних військових частин. Кожний відділ мав, крім того, запаси на поповнення. Харчування відділів було прекрасно наладане. Відділи мали великі запаси здобутих і заготовлених харчів» [28, арк. 82–83]. Відзначимо, що назагал населення свідомо добровільно здавало контингенти на потреби війська, оскільки розуміло, що сильна УПА – запорука того, що більшовики не зможуть швидко і повною мірою провести радянізацію захопленої території. Для ефективнішого продовольчого забезпечення відділи (сотні) розподілялися по підвідділах (чотах) і закріплювалися за визначеними селами, де мали діяти. Таким чином, чота забезпечувалася за рахунок місцевого населення [5, арк. 53].

Проблеми з матеріальним і військовим забезпеченням почалися у другій половині 1945 р., про що відзначалося на нараді 22 жовтня 1945 р. біля с. Сукіль Козаківської сільської ради (тепер у складі Болехівської міської ради Івано-Франківської обл). Так, М. Твердохліб стверджував, що близько 60% особового складу відчували нестачу взуття і зимового одягу, брак медикаментів і медичного персоналу. Слабке медичне забезпечення негативно відображалось не лишень на фізичному стані, але й на настроях повстанців [6, арк. 211].

Паралельно зі збором усіх необхідних ресурсів технічні завдання полягали в тому, щоб підготувати місця для зберігання зброї, амуніції, медикаментів, технічних засобів зв'язку, пропагандистсько-видавничої техніки, обмундирування, харчування [8, арк. 144; 10, арк. 148]. Кожен партизанський відділ мав підготувати собі криївки, в яких зберігалася зброя, амуніція, харчі, мило, знаряддя праці (пила, сокира шнур). При цьому відділ мав одну, дві, інколи більше криївок, де могли відбутися наради, наголошувалося, щоб старатися мати якнайбільше криївок і то в різних місцях по території. Наголошувалося на необхідності обумовити «мертві пункти», де можна було б залишати для партизан їжу, припаси, і т.д. [27, арк. 48]. При підготовці до другого приходу більшовиків повстанці робили запаси одягу, харчів і всього необхідного.

Отже, попри усі воєнні та господарські, побутові складнощі події війни й післявоєнне протиборство висунуло на історичну арену сильних, жертвних

особистостей, які в умовах війни залишалися людьми і не втрачали моральних і християнських цінностей. Налагодження реально діючих повстанських структур залежало від цілої низки обставин. Навіть у фактичних умовах війни націоналісти не відмовлялися від короткотермінових і урочистих моментів. Добрим прикладом ефективно налагодженої системи забезпечення є тривалість боротьби українських націоналістів із репресивно-каральною системою.

Список використаної літератури

1. Архів управління Служби безпеки України у Львівській області (далі – АУСБУ ЛО). – Спр. 48323. – 415 арк.; Arkhiv upravlinnia Sluzhby bezpeky Ukrainy u Lvivskii oblasti (dali – AUSBULO). – Spr. 48323. – 415 ark.
2. Архів управління Служби безпеки України у Чернівецькій області (далі – АУСБУ ЧО). – Спр. 9973. – 94 арк.; Arkhiv upravlinnia Sluzhby bezpeky Ukrainy u Chernivetskii oblasti (dali – AUSBUCHO). – Spr. 9973. – 94 ark.
3. Вістки з краю (Збірка «Е – З» опрацьована в грудні 1944 року) // Архів ЦДВР. – Ф. 9 (Збірка документів Миколи Лебеда; не описаний). – 36 арк.; Vistky z kraiu (Zbirka «E – Z» opratsovana v hrudni 1944 roku) // Arkhiv TsDVR. – F. 9 (Zbirka dokumentiv Mykoly Lebedia; ne opysanyi). – 36 ark.
4. Галузевий державний архів Служби безпеки України (далі – ГДА СБУ). – Ф. 2-Н. – Оп. 55 (1953). – Спр. 6. – Т. 1. – 435 арк.; Haluzevyi derzhavnyi arkhiv Sluzhby bezpeky Ukrainy (dali – HDA SBU). – F. 2-N. – Op. 55 (1953). – Spr. 6. – T. 1. – 435 ark.
5. ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 67449. – 98 арк.; HDA SBU. – F. 5. – Spr. 67449. – 98 ark.
6. ГДА СБУ. – Ф. 6. – Спр. 33286фп. – Т. 1. – 329 арк.; HDA SBU. – F. 6. – Spr. 33286fp. – T. 1. – 329 ark.
7. ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 9. – 336 арк.; HDA SBU. – F. 13. – Spr. 372. – T. 9. – 336 ark.
8. ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 13. – 225 арк.; HDA SBU. – F. 13. – Spr. 372. – T. 13. – 225 ark.
9. ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 61. – 250 арк.; HDA SBU. – F. 13. – Spr. 376. – T. 61. – 250 ark.
10. ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 62. – 289 арк.; HDA SBU. – F. 13. – Spr. 376. – T. 62. – 289 ark.
11. ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 68. – 278 арк.; HDA SBU. – F. 13. – Spr. 376. – T. 68. – 278 ark.
12. ГДА СБУ. – Ф. 71. – Оп. 6. – Спр. 91. – 137 арк.; HDA SBU. – F. 71. – Op. 6. – Spr. 91. – 137 ark.
13. Збройна боротьба українського народу проти окупантів (Вістки з українських земель за час від січня до серпня 1944 р.) // Архів Центру досліджень визвольного руху (далі – Архів ЦДВР). – Ф. 9 (Збірка документів Миколи Лебеда; не описаний). – 40 арк.; Zbroina borotba ukrainskoho narodu proty okupantiv (Vistky z ukrainskykh zemel za chas vid sichnia do serpnia 1944 r.) // Arkhiv Tsentru doslidzhen vyzvolnoho rukhu (dali – Arkhiv TsDVR). – F. 9 (Zbirka dokumentiv Mykoly Lebedia; ne opysanyi). – 40 ark.
14. Іщук О. Ставлення українського населення до діяльності ОУН і УПА у 1943 – 1955 рр. / О. Іщук, Н. Ніколаєва // Український визвольний рух. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Центр досліджень визвольного руху, 2007. – Зб. 11. – С. 167-210 ; Ishchuk O. Stavlennia ukrainskoho naseleння do diialnosti OUN i UPA u 1943 – 1955 rr. / O. Ishchuk, N. Nikolaieva // Ukrainskyi vyzvolnyi rukh. – Lviv : Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy, Tsentr doslidzhen vyzvolnoho rukhu, 2007. – Zb. 11. – S. 167-210
15. Кентій А. Нарис боротьби ОУН–УПА в Україні (1946 – 1956 рр.) / А. Кентій. – Київ : Інститут історії України НАН України, 1999. – 111 с. ; Kentii A. Narys borotby

OUN–UPA v Ukraini (1946 – 1956 rr.) / A. Kentii. – Kyiv : Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 1999. – 111 s..

16. Кентій А. Українська повстанська армія в 1944 – 1945 рр. / А. Кентій. – Київ : Інститут історії України НАН України, 1999. – 220 с. ; Kentii A. Ukrainska povstanska armiiia v 1944 – 1945 rr. / A. Kentii. – Kyiv : Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 1999. – 220 s.

17. Киричук Ю. Український національний рух 40 – 50-х років ХХ століття : ідеологія та практика / Ю. Киричук. – Львів : Добра справа, 2003. – 464 с. ; Kyrychuk Yu. Ukrainskyi natsionalnyi rukh 40 – 50-kh rokiv XX stolittia : ideolohiia ta praktyka / Yu. Kyrychuk. – Lviv : Dobra sprava, 2003. – 464 s.

18. Літопис Української Повстанської Армії / упоряд. П. Содоль. – Торонто – Львів : Літопис УПА, 1992. – Т. 23 : Медична опіка в УПА. - 480 с. ; Litopys Ukrainskoi Povstanskoii Armii / uporiad. P. Sodol. – Toronto – Lviv : Litopys UPA, 1992. – Т. 23 : Medychna opika v UPA. - 480 s.

19. Мизак Н. С. УПА-«Захід» і збройне підпілля ОУН у боротьбі за Українську Самостійну Соборну Державу у 1942 – 1960 рр. / Н. С. Мизак. – Чернівці-Торонто : Прут, 2011. – 436 с. – (Серія «За тебе, свята Україно». – Кн. 7); Myzak N. S. UPA-«Zakhid» i zbroine pidpillia OUN u borotbi za Ukrainsku Samostiinu Sobornu Derzhavu u 1942 – 1960 rr. / N. S. Myzak. – Chernivtsi-Toronto : Prut, 2011. – 436 s. – (Seriiia «Za tebe, sviata Ukraino». – Kn. 7).

20. Патриляк І. «Встань і борись! Слухай і вір...»: українське націоналістичне підпілля та повстанський рух (1939 – 1960 рр.) : моногр. / І. Патриляк. – Львів : Часопис, 2012. – 592 с. ; Patryliak I. «Vstan i borys! Slukhai i vir...»: ukrainske natsionalistychne pidpillia ta povstanskyi rukh (1939 – 1960 rr.) : monohr. / I. Patryliak. – Lviv : Chasopys, 2012. – 592 s.

21. Русначенко А. Народ збурений : Національно-визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії у 1940 – 50-х роках / А. Русначенко. – Київ : Пульсари, 2002. – 519 с. ; Rusnachenko A. Narod zburenyi : Natsionalno-vyzvolnyi rukh v Ukraini y natsionalni rukhy oporu v Bilorusii, Lytvi, Latvii, Estonii u 1940 – 50-kh rokakh / A. Rusnachenko. – Kyiv : Pulsary, 2002. – 519 s.

22. Сергійчук В. Український здвиг : Прикарпаття. 1939 – 1955 рр. / В. Сергійчук. – Київ : Українська Видавнича Спілка, 2005. – 840 с. ; Serhiichuk V. Ukrainskyi zdvyh : Prykarpattia. 1939 – 1955 rr. / V. Serhiichuk. – Kyiv : Ukrainska Vydavnycha Spilka, 2005. – 840 s.

23. Содоль П. Українська Повстанча Армія. 1943 – [19]49 : довідник / П. Содоль. – Нью-Йорк, 1994. – 199 с. ; Sodol P. Ukrainska Povstancha Armiiia. 1943 – [19]49 : dovidnyk / P. Sodol. – Niu-York, 1994. – 199 s..

24. Стародубець Г. Генеза українського повстанського запілля : моногр. / Г. Стародубець. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2008. – 464 с. ; Starodubets H. Heneza ukrainskoho povstanskoho zapillia : monohr. / H. Starodubets. – Ternopil : Pidruchnyky i posibnyky, 2008. – 464 s.

25. Украинские националистические организации в годы Второй мировой войны. Документы : в 2 т. / под ред. А. Н. Артизова. – Москва : Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2012. – Т. 2 : 1944 – 1945. – 1167 с. ; Ukrainskie natsionalisticheskie organizatsii v gody Vtoroy mirovoy voyny. Dokumenty : v 2 t. / pod red. A. N. Artizova. – Moskva : Rossiyskaya politicheskaya entsiklopediya (ROSSPEN), 2012. – Т. 2 : 1944 – 1945. – 1167 s.

26. Федорівський С. Нотатки повстанця / С. Федорівський. – Нью-Йорк : Прометей, 1962. – 207 с. ; Fedorivskyi S. Notatky povstantsia / S. Fedorivskyi. – Niu-York : Prometei, 1962. – 207 s.

27. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України). – Ф. 3833. – Оп. 1. – Спр. 245. – 69 арк.; Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchikh orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy (dali – TsDAVO Ukrainy). – F. 3833. – Op. 1. – Spr. 245. – 69 ark.

28. Чижевський В. Організація військової праці ОУН / В. Чижевський / Архів ЦДВР (у стадії опрацювання). – 132 арк.; Chyzhevskiy V. Orhanizatsiia viiskovoї pratsi OUN / V. Chyzhevskiy / Arkhiv TsDVR (u stadii opratsiuvannia). – 132 ark.

Стаття надійшла до редакції 10.10.2015 р.

V. I. Ilnytskyj

AS TO THE PROBLEM OF REBELS IN MD -4 «HOVERLIA» MILITARY AND ECONOMIC SUPPORT (1943 – 1949)

On the basis of unknown and little-known documents the rebels in MD-4 «Hoverlia» military and economic support issues are revealed. The complex research which revealed the military and economic features providing insurgents in the Carpathian province is missing. To fill this gap this publication is devoted partly. Arms and ammunition whole, medical supplies, clothes usually were gained from the enemy. At the beginning of the UPA organization in some areas very often soldiers were dressed in simple peasant clothes, sometimes painted in green. Over the years, divisions fight from the enemy clothing, weapons or directly disarmed and stripped enemy soldiers. The most important issue was to ensure the newly created departments by weapons and ammunition, which was felt in Galicia shortage as the way of clothes and shoes. Note, that in the 1944 – 1945 there were no problems with military material support. Since the beginning of the Bolshevik occupation was fine food departments established. Departments had large stocks gained and harvested food, while in the province as further were led procurement of all necessary economic referentury. The populations knowingly donated voluntarily contributing to the needs of the troops, as understood that a strong UPA guarantee that the Bolsheviks would not be able to realize their activities on the territory. It is proved that despite the difficulties of daily armed struggle and advocacy UPA faced with a constant problem as armed and material support. It was found that this problem is dealt with as ordinary members and senior officers. The author founded that the lack of adequate military and economic support, and continuous moral and psychological tensions led to conflict.

Key words: military and economic support, MD-4 «Hoverlia», rebels, OUN, Ukrainian liberation movement.

РЕЦЕНЗЕНТИ: Лусак В.Ф., д.і.н., проф.; Молчанов В.Б., к.і.н., с.н.с.